

Zbornik Dubrovačkih muzeja IV, ur. Domagoj Perkić. Dubrovnik: Dubrovački muzeji, 2017, 307 str.

Četvrti svezak Zbornika Dubrovačkih muzeja koji je iz tiska izišao potkraj 2017. (dvije godine poslije prethodnog izdanja, sv. 3/2015) uredio je Domagoj Perkić. Zbornik sadrži sedamnaest recenziranih znanstvenih tekstova s rezultatima istraživanja baštine Dubrovnika i dubrovačkog područja od antike do 20. stoljeća. Prethodi im nekrolog u kojem Vedrana Gjukić-Bender u kratkim crtama prikazuje zasluge u muzejskom djelovanju i znanstveni doprinos u istraživanjima povijesti pomorstva dugogodišnje voditeljice Pomorskog muzeja u Dubrovniku Anice Kisić (1940-2017).

Redosljed tekstova uobičajen je za publikacije srodnog tematskog i vremenskog raspona. U prvoj su skupini stoga prilozi arheološke tematike. U radu "Primjerak korintske reljefne keramike s Mljeta" Liljana Kovačić obrađuje ulomak iz fundusa Arheološkog muzeja, pronađen u istraživanjima termalnog objekta u Polačama na Mljetu. Taj predmet dio je nevelike skupine srodnih nalaza na području Hrvatske. U tekstu se analizira ikonografija figuralnog ukrasa (prizor s Heraklom), a ulomak se datira u 3/4. stoljeće poslije Krista, upravo u razdoblje u kojem nastaje i reprezentativan kasnoantički stambeni sklop. Rad "Antički natpis kod crkve sv. Ivana u Ljutoj" Nika Kapetanića donosi ispravljeno čitanje i dataciju epigrafskog spomenika što ga je još davne 1883. objavio Arthur Evans. Natpis koji se potom izgubio ponovno je pronađen u arheološkim istraživanjima 2017. godine, a važan je ponajprije zbog toga što je jedan od iznimno rijetkih nalaza te vrste s izvangradskog područja antičkog Epidaura. U radu se kamen s natpisom interpretira kao dio arhitekture, točnije "omanjeg hrama, odnosno mauzoleja" podignutog u spomen epidaurskog magistrata Kvinta Fulvija Klementa. Prilog Luke Bekića "Dubinsko pretraživanje morskog dna Konavala i Župskog zaljeva" predstavlja aktivnosti i najvažnije nalaze trogodišnje međunarodne istraživačke ekspedicije *Illyrian Coastal Exploration Program*. Od 14 istraživanih podmorskih lokaliteta između Prevlake i akvatorija ispred Župskog zaljeva, detaljnije se prikazuje sedam nalazišta s ostacima brodoloma između antike (1. stoljeća pr. Kr.) i 19/20. stoljeća.

Rad Maris Kristović "Rezultati novijih arheoloških istraživanja na prostoru ispod Bunićeve poljane u Dubrovniku" izvještaj je o zahvatima vođenim 2012. i 2013. godine, u sklopu programa uspostave tzv. podzemne muzejske etaže ispod Katedrale i Bunićeve poljane. Arheološka, tipološka i radiokarbonska ispitivanja nekoliko grobnih cjelina te sloja gara koji se proteže ispod lokaliteta (datiranih u

8. i 9. stoljeće) pružila su nova, egzaktnija kronološka uporišta za sagledavanje horizontalne i vertikalne stratigrafije lokaliteta. Domagoj Perkić u radu “Stećci kod crkve sv. Barbare u Dubravci, Konavle” donosi iscrpnu, dokumentacijom i cjelovitim katalogom popraćenu temeljnu studiju o najvažnijem konavoskom lokalitetu sa stećcima (stotinjak stećaka različitih oblika od čega trećina s klesanim ukrasom). Posrijedi je jedan od 28 lokaliteta sa stećcima u Hrvatskoj i susjednim državama koji su nedavno skupno uvršteni na popis svjetske baštine UNESCO-a. U funkciji buduće prezentacije i očuvanja, stećci na dva lokaliteta u Konavlima (Sv. Barbari i Brotnicama) podvrgnuti su 2013. i 2014. godine petrografskim analizama i pokusnim zahvatima konzervacije i restauracije o kojima u radu “Konzervatorsko-restauratorska istraživanja na stećcima konavoskog područja” pišu Vinka Marinković i Domagoj Mudronja. Rad Domagoja Kristovića “Rezultati arheoloških istražnih radova na predjelu zapadnog predziđa dubrovačkih zidina od bastiona od Pila do kule Puncjele” izvještaj je o zahvatima obavljenim 2011-13. godine koji su prethodili sanaciji gradskog zida južno od Vrata od Pila. Utvrđeni su i dokumentirani tragovi najstarijih fortifikacijskih struktura te kronologija njihova preoblikovanja između 14. i 19. stoljeća, a nalazi su povezani s podacima iz povijesnih izvora i historiografije. Igor Mihajlović i Renato Gianni Ridella autori su rada “Top iz Molunta u kontekstu francusko-ruskoga pomorskog sukoba oko Dubrovnika u jesen 1806. godine”. Nalaz brončanog topa u podmorju ispred Molunta 2012. godine bio je povod za pomnu rekonstrukciju povijesnih okolnosti u kojima je taj predmet (u međuvremenu restauriran i izložen u Pomorskom muzeju) dospio na morsko dno. Top je u radu i posebno analiziran kao artefakt, identificirano je njegovo podrijetlo (Milano), godina nastanka (1758) i ime ljevača (G. B. Cebrano). Polazeći od kratkog zapisa na papiru, umetnutog u drvene vratnice Kneževa dvora i pronađenoga tijekom njihove recentne restauracije, Pavica Vilać identificirala je autora koji ih je izradio - dubrovačkog drvorezbara Pasqualea Brigolu podrijetlom iz Milana -, i vrijeme nastanka - godinu 1802. U radu “Majstor vratnica portala Kneževa dvora u Dubrovniku” autorica je novootkrivene podatke povezala s arhivskom građom o održavanju Dvora u 18. i 19. stoljeću, osvrnuvši se i na materijal, konstrukciju i tehnike izrade sadašnjih vratnica. Njihov je najstariji dio - brončano kucalo u obliku maskerona s kraja 17. stoljeća - muzealiziran i zamijenjen replikom.

Prilogom “Slikari u Dubrovniku u drugoj polovini 18. i početkom 19. stoljeća” Vedrana Gjukić-Bender biografskim podacima te stilskooblikovnom i žanrovskom analizom sačuvanih djela nadopunjuje i rasvjetljava opuse poznatijih (Andrija Pignatelli, Petar Katušić, Rafo Martini, Carmelo Reggio) i manje

poznatih dubrovačkih slikara na pragu novog doba i tako rekonstruirao karakterističan segment umjetničkog, kulturno-povijesnog i društvenog ambijenta Dubrovnika u poznom vremenu Republike i u prvim desetljećima 19. stoljeća. U prilogu “Dagerotipijska djelatnost u Dubrovniku i sačuvani primjerci” Marina Filipović ističe da se već u petom desetljeću 19. stoljeća, nedugo poslije izuma dagerotipskog postupka, tim prvim proširenijim vidom fotografske djelatnosti započinju baviti i dvojica Dubrovčana - Antun Drobac i Josip Betondić. Premda im radovi, nažalost, nisu sačuvani, autorica iznosi relevantne povijesne podatke i u radu obrađuje svih dvanaest do danas sačuvanih dagerotipija, redom portreta, u zbirkama na dubrovačkom području. Sanja Žaja Vrbica u tekstu “Novovjeka veze dubrovačkih umjetnika i jadranskih susjeda” daje panoramski pogled na različite primjere interakcija (školovanja i studijska putovanja dubrovačkih umjetnika, doseljavanja umjetnika i obrtnika iz Italije) između likovnog stvaralaštva u Dubrovniku i na Apeninskom poluotoku, koje su, usprkos promjenama političkih okolnosti, primjetne i tijekom 19. i 20. stoljeća. Tekst “Plakat Marka Rašice iz fundusa Dubrovačkih muzeja” Sanje Žaja Vrbica i Leone Ribić prilog je poznavanju grafičkog opusa slikara Marka Rašice i kulturnoj povijesti Grada u prvoj polovici 20. stoljeća. Rašičin je plakat, naime, nastao za *Izložbu narodne umjetnosti* u Kneževu dvoru (tada zvanom *Kraljev dvor*), upriličenu povodom 11. svjetskog kongresa PEN klubova u svibnju 1933. u Dubrovniku. Rad Renate Andjus “Nedavno otkriveno nepoznato djelo dubrovačkog zlatara Ivana Progonovića” prvi je izvještaj o srebrnom ophodnom raspelu iz župne crkve u Mokošici koje je godine 2016. restaurirano u restauratorskoj radionici za metal Dubrovačkih muzeja. Tijekom restauratorskog postupka na dijelovima raspela uočeni su službeni zlatarski žigovi Dubrovačke Republike i majstorski žig “P”. Autorica raspelo pripisuje istaknutom dubrovačkom zlataru 15. stoljeća Ivanu Progonoviću, a svoju atribuciju potkrepljuje usporedbom sa žigovima te oblikovnim i tehnološkim svojstvima tri njegova dosad poznata sačuvana rada. Etnološka su istraživanja u Zborniku zastupljena s dva rada.

U tekstu “Svečani *ubrusci oko vrata* iz fundusa Etnografskog muzeja u Dubrovniku” Barbara Margaretić obrađuje jedanaest odabranih primjeraka *ubrusaca* - karakterističnih, bogato ukrašenih rubaca svečane mladenkine nošnje - s kraja 19. i početka 20. stoljeća iz Dubrovačkog primorja. “Etnološkom” sloju podataka u didaktičkom djelu *Opis dubrovačke obale*, što ga je u latinskim stihovima spjevao i 1803. godine objavio dubrovački pjesnik Đuro Ferić, posvećen je rad Matka Đevoića “Ferićeva Perijegeza: prilog proučavanju povijesti hrvatske etnološke misli”. Autor ukazuje na Ferićev romantičarski senzibilitet i važnost njegovih

opažanja o izgledu, običajima i životu stanovništva Dubrovačke Republike u njezinom poznom dobu. Zbornik je zaključen prilogom Aleksandre Piteša "Prihvatimo vrijeme koje nas je izabralo: muzej danas - mjesto zabave, doživljaja i doživotnog učenja?" u kojem autorica na podlozi teorijskih razmatranja i odabranih primjera iz prakse analizira aktualno stanje i izazove muzeološke struke, ističući potrebu transformacije odnosa muzejskih ustanova prema korisnicima.

Zbornik Dubrovačkih muzeja ponajprije je znanstveno glasilo ustanove-izdavača (iz koje dolazi polovica od dvadeset autorica i autora u ovom svesku), ali i publikacija otvorena širem krugu istraživača dubrovačke baštine. Radovi stoga pružaju dobar uvid u znanstveni segment djelovanja Dubrovačkih muzeja u proteklom periodu te u recentna istraživanja "izvan" Muzeja, kojih u Dubrovniku i na dubrovačkom području uistinu nije nedostajalo.

U svemu, 4. svezak Zbornika Dubrovačkih muzeja sadrži sedam izvornih znanstvenih članaka, četiri prethodna priopćenja, dva pregledna i tri stručna članka, te jedno izlaganje sa znanstvenog skupa. U tom pogledu treba istaknuti da svojom uređivačkom politikom Zbornik uspješno izbjegava sindrom koji je u posljednje vrijeme dominantan u našoj znanstvenoj publicistici - težnju "znanstvenosti" pod svaku cijenu - što se iskazuje u prevlasti duljih tekstova, zamišljenih, formatiziranih i pisanih, a naposljetku i kategoriziranih kao "izvorni znanstveni radovi". Poželjna je kategorizacija u takvom ambijentu dobrim dijelom postala samoj sebi svrhom, pa forma radova zasjenjuje, a nerijetko i supstituira, njihov akademski sadržaj. Uslijed diktature bibliometrije i prakse vrednovanja radova po kvantiteti (broj znakova!) svjedoci smo, s jedne strane, inflacije "izvornih znanstvenih radova", a s druge, uzmicanja i postupnog nestajanja svih drugih "nižih" vidova znanstvene komunikacije. Da ne bi bilo nesporeda: premda su duljinom i karakterom prilično raznoliki, svi prilozi u Zborniku Dubrovačkih muzeja djela su znanstveno kompetentnih autora, a njihovo je najvažnije zajedničko obilježje, ujedno i ono što svezak u cijelosti čini vrijednim i korisnim, prije svega u aktualnosti, poglavito kada je riječ o primarnim rezultatima recentnih istraživanja.

Ozbiljnošću i kvalitetom radova u svom četvrtom svesku Zbornik Dubrovačkih muzeja potvrdio se, dakle, kao sadržajna, ali istodobno nepretenciozna i, samim tim, decentna (u najboljem smislu te riječi) znanstvena publikacija. Ustanovi-izdavaču i uredništvu treba stoga poželjeti da, uz postignutu akademsku razinu priloga i krug kompetentnih autora, ozbiljnost recenzentskog postupka i standard uredničkog rada, zadrže i (dvogodišnji) ritam izlaženja.

Danko Zelić